

педагогический процесс, поэтому так важно получение ожидаемого результата в изучении возможностей внедрения Программы «Рухани жаңғыру» в процесс обучения и воспитания.

Коллектив педагогов нацелен на результативность труда, так как планируемая и реальная профессиональная деятельность всецело определяются стратегией и направленностью на освоение идей актуальной Программы «Рухани жаңғыру».

Список использованной литературы:

1. Назарбаев Н.А. Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания. – 12 апреля, 2017 года. // https://www.akorda.kz/ru/events/akorda_news/press_conferences/statya-glavy-gosudarstva-vzglyad-v-budushchee-modernizaciya-obshchestvennogo-soznaniya
2. Назарбаев Н.А. Семь граней Великой стени. – 21 ноября, 2018 года. // <https://www.akorda.kz/ru/events/statya-glavy-gosudarstva-sem-granei-velikoi-stepi>
3. Хмель Н.Д. Теоретические основы профессиональной подготовки учителя. – Алматы: Фильм, 1998.

References:

1. Nazarbayev N.A. Vzglyad v futureu: modernizatsiya obshchestvennogo osnovaniya. – April 12, 2017. // https://www.akorda.kz/ru/events/akorda_news/press_conferences/statya-glavy-gosudarstva-vzglyad-v-budushchee-modernizaciya-obshchestvennogo-soznaniya
2. Nazarbayev N.A. Septem Facies, ex Magna Adsurgit. – November 21, 2018. // <https://www.akorda.kz/ru/events/statya-glavy-gosudarstva-sem-granei-velikoi-stepi>
3. Khmel N.D. Speculativa fundamenta magister disciplina professio. - Almaty: Gylym, 1998.

МРНТИ 14.23.05

<https://doi.org/10.51889/2020-4.1728-5496.19>

А.Т. Искакова¹ Л.Р. Тайтелиева¹

¹Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан

БОЛАШАҚ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМ ТӘРБИЕШІЛЕРІНІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТКЕ ДАЯРЛЫҒЫН ДАМУ

Аңдатпа

Мақалада болашақ мектепке дейінгі білім беру ұйымдары тәрбиешілерінің инновациялық іс-әрекетке даярлығын қалыптастырудағы эксперименттік зерттеу нәтижелерінің талдауы ұсынылған. Авторлар инновациялық қызметке даярлықтың мотивациялық, компоненттерін бөліп көрсетеді. Осы компоненттерге сәйкес эксперименттік зерттеуде қолданылатын психодиагностикалық әдістемелер тандалынды.

Сондай-ақ тәжірибелік-эксперименттік жұмыстың салыстырмалы нәтижесі және зерттелуші топтардың инновациялық даярлық деңгейлерінің қалыптастырушы экспериментке дейінгі және кейінгі көрсеткіштерінің салыстырмалы диаграммасы суретте берілді. Мұның барлығы зерттеу болжамының дәлелденгендігін куәландырады.

Түйін сөздер: инновациялық іс-әрекетке дайындық, болашақ мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының тәрбиешілері, мотивациялық, компоненттер, педагогикалық эксперимент

Искакова А.Т.¹ Тайтелиева Л.Р.¹

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая
г. Алматы, Казахстан

РАЗВИТИЕ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ К ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация

В статье представлен анализ результатов экспериментального исследования формирования готовности будущих воспитателей дошкольных организаций образования к инновационной деятельности. Авторами выделены мотивационный, компоненты готовности к инновационной деятельности. В соответствии с этими компонентами были подобраны психодиагностические методики, которые были использованы в экспериментальном исследовании. Результаты формирующего эксперимента показали статистически значимые различия между показателями контрольной и экспериментальной группами по сформированности и готовности к инновационной деятельности как у педагогов так и студентов.

Также представлена сравнительная диаграмма результатов опытно-экспериментальной работы и сравнительная диаграмма показателей до и после формирующего эксперимента уровней инновационной подготовки исследуемых групп. Все это свидетельствует о доказанности прогноза исследования.

Ключевые слова: готовности к инновационной деятельности, будущих воспитателей дошкольных организаций образования, мотивационный, компоненты, формирующий педагогический эксперимент.

A.T. Iskakova¹ L.R. Taytelieva¹

¹Kazakh National Pedagogical University named after Abai, Almaty, Kazakhstan

DEVELOPMENT OF READINESS OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS FOR INNOVATIVE ACTIVITIES

Abstract

The article presents an analysis of the results of an experimental study of the formation of readiness of future teachers of preschool educational organizations for innovative activities. The authors have identified motivational components of readiness for innovation. In accordance with these components, psychodiagnostic techniques were selected and used in the experimental study. The results of the formative experiment showed statistically significant differences between the indicators of the control and experimental groups on the level of readiness for innovative activity in both teachers and students.

A comparative diagram of the results of experimental work and a comparative diagram of indicators before and after the forming experiment of the levels of innovative training of the studied groups is also presented. All this testifies to the validity of the research forecast

Keywords: readiness for innovative activity, future teachers of preschool educational organizations, motivational, emotional and activity-communicative components, innovative environment, forming pedagogical experiment.

Кіріспе. Қазіргі уақытта инновациялық қызмет кез келген оқу орнының білім беру қызметінің басты компоненттерінің бірі болып табылады.

Кез-келген білім беру жүйесі мектепке дейінгі тәрбие мен білім алудан басталатындықтан осы сатыда тұрған балалардың болашақта қоғамның дамуына үлес қосатын азаматтарын тәрбиелейтін мектепке дейінгі ұйым тәрбиешілерінің кәсіби даярлығына жылдан-жылға үлкен мән беріліп, олардың инновациялық іс-әрекетке даярлығына талаптар артуда.

Педагогиканың даму ретроспективасы инновациялық педагогикалық қызмет барлық тарихи кезеңдерде адамдарға тән болғанын көрсетеді. Ғасырлар бойы педагогикалық ойдың белсенді дамуы жеке тұлғаларда немесе адамдар тобында (философтар, жазушылар, ғалымдар, педагогтар, дәрігерлер, мемлекеттік қайраткерлер) өз заманы үшін инновациялық болып табылатын озық көзқарастар мен идеялардың пайда болуына негізделді. А.И. Джуринский, М.В. Кларин, Г.К. Кабиева және Сократ, Платон, Аристотель, Плутарх, Конфуция, Авиценна сынды ғұламалардың философиялық және діни - философиялық ілімдері арнасында педагогикалық идеялардың белсенді пайда болуын; Т.Мор, Р.Декарт, Ж.Ж. Руссо, Сиенсер, Р.Оуэн, А. Шопенгауэр, И.Кант, Г. А. Флоренский, Л.Н. Толстой, В.С. Соловьев, В.В. Зеньковский, В.В. Розанова және т.б. философиялық-педагогикалық шығармалары аясында педагогикалық көзқарастар мен теорияларды қалыптасуын;

– Я.А. Каменский, И.Г. Песталоцци, А.Дистерверг, К.Д. Ушинский, П.Ф. Каптерев, А.С. Макаренко, П.П. Блонский, В.А. Сухомлинский, О.К. Бабанский және т.б. шығармаларының ықпалымен педагогиканың өзіндік ғылыми пән ретінде дамуын;

– ХХ ғасырдың соңынан бастап постиндустриялық қоғамды дамытудың қажетті құрамдас бөлігі

ретінде ақпараттандыру дәуіріне негізделген білім беруді реформалау және жаңғыртуды атап өтті.

Табысты кәсіпқой педагог қызметінің сипаттамасы ретінде оның өзгерістерге дайындығы, ұтқырлығы, стандартты емес еңбек іс-қимылына қабілеттілігі, шешім қабылдауда жауапкершілігі және дербестігін атауға болады.

Зерттеудің әдіснамасы. Педагогтардың инновациялық қызметке дайындығының мониторингін ұйымдастыру педагогтардың кәсіби қызметінің аса күрделі мәселелерінің бірі болып табылады. Өйткені оны өткізу үшін оның нормативтік, әдіснамалық және тұжырымдамалық, сондай-ақ бағдарламалық-әдістемелік негіздері әлі де жеткіліксіз. Сондықтан біз осы ғылыми жұмысымызда қазіргі мектепке дейінгі ұйым тәрбиешілерінің инновациялық іс-әрекетке даярлығын диагностикалау әдістемесін құрастырдық.

Осы орайда біз *диагностикалық зерттеу* барысында болашақ мектепке дейінгі ұйым тәрбиешілерінің инновациялық іс-әрекетке деген мотивациялық, эмоционалдық және іс-әрекеттік-коммуникативтік даярлығынан тұратын тұлғалық қасиеттерінің қалыптасу деңгейлерін анықтауға тырыстық.

Осы орайда педагогикалық диагностика процедурасының логикасы бөліп көрсетіледі:

- диагностиканың мақсатын құру;
- тұлғаның даму көрсеткіштерін сипаттайтын критерийлерін, оның жекеленген сапаларын, қасиеттерін, даралылығын анықтау;
- диагностика әдістерінің жүйесін анықтау және әдістерді іріктеу;
- тікелей педагогикалық өзара әрекеттесудің диагностикалық әдістерін жетілдіру;
- диагностикалық қорытындыларды талдау;
- даму деңгейлерін айқындау;
- диагностикалық қорытындыларды белгілеу және оны есепке алу.

Зерттеу барысында диагностикалық әдістердің тұлғаның психикалық ерекшеліктеріне мінездеме берумен қатар сандық және сапалық сипаттама беретіні негізге алынды.

Жалпы ғылымда диагностика жүргізуде, біздің жағдайымызда, болашақ мектепке дейінгі ұйым тәрбиешілерінің инновациялық даярлығын диагностикалау үшін *зерттеу әдістері* ерекше мәнге ие. Бұл инновациялық даярлықты дамытудың зерттеу әдістерін таңдауға мүмкіндік береді. Себебі, кез келген ғылымның дамуы оның әдістерінің нақтылығымен тікелей байланысты.

Сондықтан болашақ мектепке дейінгі ұйым тәрбиешілерінің инновациялық іс-әрекетке даярлығының зерттеуде педагогикалық Эксперимент міндеттерін шешу үшін және қойылған мақсатқа қол жеткізуде біз сауалнама әдістерін қолдандық.

Сауалнамалар – бұл сұрақтар мен тұжырымдар түрінде ұсынылған тапсырмаларлан тұратын психодиагностикалық әдістемелер тобы. Олар зерттелетін адамның сөздерінен деректер алуға арналған. Сауалнамалар ең көп таралған диагностикалық құралдардың қатарына жатады және жеке тұлғалық сауалнамалар мен сауалнама-анкеталарға бөлінуі мүмкін.

Сауалнамаларда тесттермен салыстырғанда, "дұрыс" және "дұрыс емес" жауаптар болуы мүмкін емес. Олар адамның қандай да бір пікірлерге оның келісімі немесе келіспейтініне деген көзқарасын ғана көрсетеді.

Жеке тұлғалық сауалнамаларды үлгі бойынша топтық және жеке, көбінесе жазбаша, бланктік немесе компьютерлік болып табылатын стандартталған өздігінен берілетін есеп ретінде қарастыруға болады. Жауаптардың сипаты бойынша олар белгіленген жауаптары бар (жабық сауалнамалар) және еркін жауаптары бар (ашық сауалнамалар) сауалнамаларға бөлінеді.

Сауалнамалық әдістерді зерттелушілер топтарында бірлескен түрде жалпылама қолдану болашақ мектепке дейінгі ұйым тәрбиешілерінің инновациялық даярлығын дамыту бойынша жүргізілетін тәжірибелік-Эксперимент жұмыстарының тиімділігін тұтас анықтауға мүмкіндік берді (1-кесте).

Кесте 1 - Тәжірибелік-Эксперименттік жұмыс деңгейлеріндегі ғылыми-педагогикалық зерттеу әдістері

Тәжірибелік-Эксперименттік жұмыстың деңгейлері	
Жұмыс мазмұны және міндеттері	Зерттеу әдістері
Мәселенің зерттелу дәрежесін анықтау және осы тақырып бойынша зерттеу жүргізудің қажеттілігін негіздеу.	Болашақ мектепке дейінгі ұйым тәрбиешілерінің инновациялық даярлығын дамыту моделін ұсыну.

<p>Зерттеудің ғылыми-ұғымдық аппаратын құрастыру.</p> <p>Тәжірибелік-Эксперименттік жұмыстың бағдарламасын құру.</p> <p>Болашақ мектепке дейінгі ұйым тәрбиешілерінің инновациялық іс-әрекетке даярлығының даму деңгейінің көрсеткіштері мен критерийлерін бөліп көрсету.</p> <p>Болашақ мектепке дейінгі ұйым тәрбиешілерінің инновациялық даярлығын дамытудың моделін нақтылау.</p> <p>Болашақ мектепке дейінгі ұйым тәрбиешілерінің инновациялық даярлығын дамыту әдістемесін негіздеу және айқындау.</p> <p>Болашақ мектепке дейінгі ұйым тәрбиешілерінің инновациялық даярлығын дамыту моделін Эксперименттік түрде апробациялау.</p> <p>Тәжірибелік-Эксперименттік жұмыс барысында алынған материалды математикалық-статистикалық өңдеу және сапалық талдау.</p> <p>Нәтижелерді рәсімдеу және зерттеу қорытындыларын тұжырымдау.</p>	<p>Қарастырылып отырған үрдістің инновациялық-педагогикалық көздерін теориялық тұрғыда негіздеу және айқындау.</p> <p>Болашақ мектепке дейінгі ұйым тәрбиешілерінің инновациялық даярлығын бағалаудың бақылаушы-диагностикалық аппаратын анықтау.</p> <ul style="list-style-type: none"> - теориялық (талдау, жалпылама жүйелеу); - эмпирикалық (бақылау, әңгімелесу, педагогикалық тәжірибені біріктіру және зерттеу, тестілеу, анкеталау); <p>Математикалық статистика әдістері;</p> <p>Теориялық (біріктіру, жүйелеу);</p> <p>Эмпирикалық (бақылау, тестілеу, анкеталау);</p> <p>Алғашқы материалдарды өңдеудің статистикалық әдістері;</p> <p>Тәжірибелік-Эксперименттік жұмыс нәтижелерін талдау, сараптау, жалпылау, жүйелеу;</p> <p>Эксперимент нәтижелерін екінші өңдеудің статистикалық әдістері (бақылау ксперименті).</p>
--	--

Зерттеу нәтижелері. Сонымен қатар зерттеу барысында теориялық талдау әдісі кәсіби даярлық, инновациялық даярлық феноменін зерттеудің теориялық тұғырларының негізгі идеяларын бөліп көрсетуге мүмкіндік береді.

Ал зерттеу бойынша алынған нәтижелерді математикалық-статистикалық тұрғыдан өңдеу үшін қолданылатын статистикалық әдістер зерттеу мәселенің ерекшелігіне байланысты таңдап алынады.

Аталмыш мәселе бойынша бақылау жұмысы Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті, Педагогика және психология институты, Мектепке дейінгі және әлеуметтік педагогика кафедрасына қарасты 5В010100- Мектепке дейінгі оқыту және тәрбиелеу мамандығының күндізгі бөлім студенттерімен жүргізілді.

Бақылау тобына күндізгі бөлімнен 4 жылдық 62 студент және 3 жылдық тан 10 студент кірді. Бақылау тобына 72 студент енді.

Эксперименттік жұмыстар Қазақ Ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Педагогика және психология факультеті, Мектепке дейінгі және бастауыш білім кафедрасына қарасты 5В010100- Мектепке дейінгі оқыту және тәрбиелеу мамандығының күндізгі бөлім студенттерімен жүргізілді. Экспериментке күндізгі бөлімнен 4 жылдық 80 студент қатысты.

Бірінші кезекте жүргізілген анықтаушы Эксперимент барысында зерттелуші бақылау және Эксперименттік топ студенттерінің инновациялық даярлығының мотивациялық компоненттері даму деңгейлерін айқындау үшін Т.Элерстің «Тұлғаның жетістікке жету қажеттілігін диагностикалау» әдістемесі бойынша зерттеу жүргізілді.

Зерттелушілерге сауалнама парағы және нұсқаулық ұсынылды. Сауалнамадағы 41 сұрақтың әрқайсысына "ИЯ" немесе "ЖОҚ" деп жауап беру қажеттілігі түсіндірілді (1-қосымша).

Зерттелушілердің жауап парағы сауалнама кілтімен тексеріледі: 2–5, 7–10, 14–17, 21, 22, 25–30, 32, 37, 41 сұрақтарына "Иә" жауабы қойылса, онда оларға 1 ұпайдан беріліп, сомасы шығарылады. Ал 6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38 және 39. 1, 11, 12, 19, 23, 33–35 және 40 сұрақтарына "жоқ" деп жауап берілсе, ешбір ұпай саны берілмейді.

Элерс тестінің интерпретациясы: Ұпайлар саны жоғары болған сайын, жетістікке деген мотивация жоғары болады.

1 ұпайдан 10 ұпайға дейін - жетістікке деген қажеттілігінің төмендігі;

11 ұпайдан 16 ұпайға дейін - жетістікке деген мотивация деңгейі орташа;

17 ұпайдан 20 ұпайға дейін - жетістікке деген мотивация деңгейінің аса жоғарылығы;

21 ұпайдан жоғары - жетістікке деген қажеттіліктің тым жоғарылығын білдіреді.

Аталмыш әдістеме тұлғаның жетістікке қаншалықты дәрежеде бағдарланғандығын, тәуекелділік деңгейін айқындайды. Әдістеме авторы Элерстің пікірінше, сәтсіздіктен қорқатын адамдар тәуекелдің аса үлкен немесе керісінше, кіші деңгейін дұрыс көреді. Сондай-ақ ол адамның мақсатқа жетудегі жетістікке ұмтылысы неғұрлым жоғары болса, соғұрлым тәуекелге дайындығы төмен болатыны жөнінде тұжырымдайды.

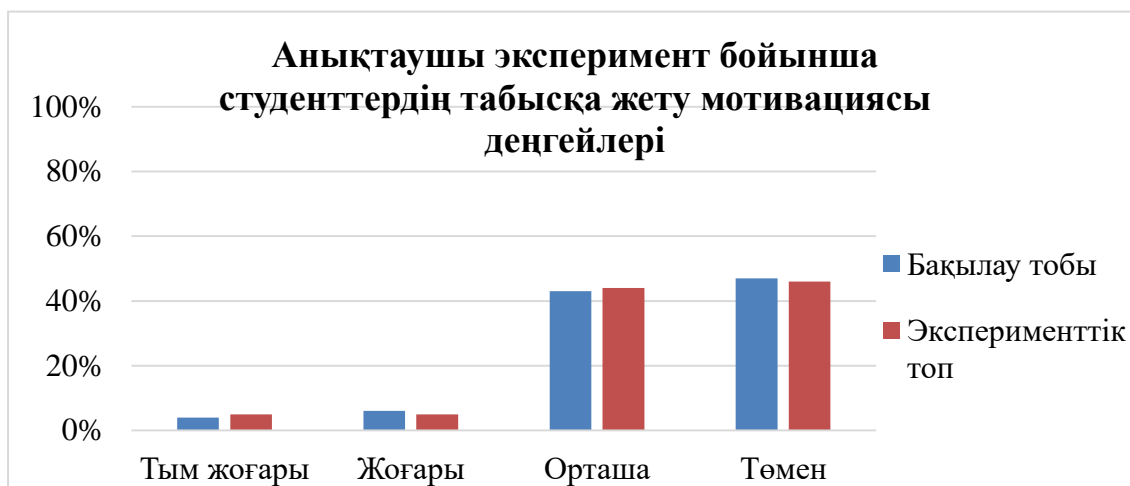
Дискуссия. Нәтижелерді талдау. Осылайша жетістікке деген ұмтылыс жетістікке деген үмітіне әсер етеді: жетістікке деген үміті жетістікке әлсіз мотивациясына қарағанда жетістікке күшті мотивацияда қанағаттанарлық сипатта болады. Егер адамда сәтсіздіктен қашу (қорғану) мотивациясы жоғары болса, онда бұл адамның мақсатқа жетуіне бөгет жасайды.

Студенттер жауаптарына Т.Элерс сауалнамасының кілтіне сәйкес талдау жасап, оны төмендегі 2-кестеде көрсеттік.

Кесте 2 – Т. Элерс әдістемесі бойынша анықтаушы Эксперименттегі студенттерінің жетістікке жету мотивациясы деңгейлерінің пайыздық көрсеткіштері

Деңгейі	Бақылау тобы (72 студент)	Эксперименттік топ (80 студент)
Тым жоғары (21 және одан көп ұпай)	3 (4,2%)	4 (5%)
Жоғары (17-20 ұпай)	4 (5,6%)	4 (5%)
Орта (11-16 ұпай)	31 (43%)	35 (43,8%)
Төмен (1-10 ұпай)	34 (47,2%)	37 (46,2%)

Т.Элерс әдістемесі бойынша жетістікке жету мотивациясы көрсеткіштері төмен, орташа, жоғары, тым жоғары деңгейлері бойынша есепталып, зерттелуші болашақ мектепке дейінгі ұйым тәрбиешілерінің, яғни анықтаушы Эксперименттегі пайыздық нәтижелері салыстырмалы түрде диаграммада көрсетілді. (Сурет 1).

Сурет 1 – Зерттелуші студенттер топтарының жетістікке жету мотивациясы деңгейлерінің анықтаушы экспериментте анықталған пайыздық көрсеткіштерінің диаграммасы

2-кесте мен диаграммадағы пайыздық мәліметтер көрсеткендей, бақылау және Эксперимент топ студенттерінде жетістікке жету мотивациясы бойынша елеулі айырмашылықтар байқалмады. Екі топта да төмен нәтижелер басым болды. Мұның өзі болашақ мектепке дейінгі ұйым тәрбиешілерінің жетістікке жету мотивациясының жеткілікті қалыптаспағандығын білдіреді. Мысалы, бақылау тобындағы зерттелушілер жетістікке жетудің жоғары деңгейін 3,8% және тым жоғары көрсеткіштері барлар 6,2% құраса, Эксперименттік топтағы студенттердің 5% тым жоғары көрсеткіштерді және 5% жоғарғы деңгейлік көрсеткішті көрсетті.

Элерс әдістемесінің интерпретациясы бойынша жетістікке жету түрткісі төмен тұлғалар көбінесе қорғану, сәтсіздіктен қашу мотивациясын ұстанады. Ал мұндай түрткілер адамның кез-келген қызметте жетістікке, мақсатқа жетуіне кері ықпал етеді.

Ал жетістікке жетудің төменгі деңгейін екі топта да зерттелушілердің елеулі бөлігі көрсетті: бақылау тобында 48,8%, Эксперименттік топта 46,2%.

Мұның өзі студенттерді жетістікке жетуге ынталандыратын психологиялық-педагогикалық іс-шаралардың қажеттігін көрсетеді.

Қорытынды. Осыған байланысты қазіргі заманғы отандық білім беру жүйесі үшін, әсіресе оның маңызды педагогикалық әлеуетін ескере отырып, даму жолдарын іздеу өзекті болып табылады. Білім алушының жетістігіне қол жеткізу қажеттілігі, өзін-өзі жүзеге асыру үшін жағдай жасау, нәтижесінде болашақ маманның қабілетін толық ашу, кез келген түрлердегі жетістіктердің жоғары деңгейіне ұмтылу үшін мүмкіндіктер қызметі.

Сонымен, Эксперимент жұмысының қалыптастыру бөлімі «Мектепке дейінгі ұйымдардағы инновация» атты элективті курс бойынша студенттерімен жүргізілген сабақтардың нәтижесінде алдымен теориялық білімдерін кеңейту, практикалық тұрғыдан педагогикалық тәжірибелерін байыту үшін инновациялық даярлықты дамытудың жаңа технологияларын, әдіс-тәсілдерін іздестіруге, сонымен оқудан тыс әрекеттердің әртүрлі формасын енгізуге арналады. Бағдарламаны іске асырудың үш жылдық тәжірибесі біз элективті курс қана емес, ақпараттану деңгейін арттыру жүзеге асырылатын сала нысандары мен инновацияларды құру, бірақ мен туралы инновациялық әлеуеттің айтарлықтай өсуі олардың мотивациясын күшейту болашақ педагогикалық қызмет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Беляя К.Ю. *Инновационная деятельность в ДОУ: Методическое пособие.* / К.Ю. Беляя. – М.: ТЦ Сфера, 2017. – 64 с.
2. Лазарев В.С., Мартиросян Б.П. *педагогическая инновация: объект, предмет и основные понятия* / В.С. Лазарев, Б.П. Мартиросян. / *Педагогика.* – 2016. – №4. – С.16.
3. Поздняк Л.В. *Управление дошкольным образованием: Учеб.пособие для студ. педвузов.* – 2-е изд., стереотип. / Л.В. Поздняк, Н.Н. Лященко. – М.: Изд. центр «Академия», 2017. – 432 с.
4. Barbolin M.P. *Metodologicheskaya koncepciya innovacionnogo razvitiya obrazovatel'nyh sistem. Filosofiya obrazovaniya.* 2011; 1 (34): 85 – 94.
5. Arutyunov V., Strekova L., Cyganov S. *Innovacii i sistema korporativnogo obrazovaniya: vklad universitetov. Vysshee obrazovanie v Rossii.* 2005; 1: 29-39.
6. Lapin N. I. *Teoriya i praktika innovatiki: uchebnoe posobie dlya vuzov.* 2-e izd. – Moskva: Logos, 2010.

References:

1. Sic G. Non, suus ' non. *Innovacionnaya deyatelnost V Dou: Metodicheskoe posobie.* / K. Non, suus ' non. Belaya. - *Quid?: TTS Sfera,* 2017. - 64s.
2. Lazarev V.S., Martirosyan P.P. *pedagogicheskaya amet: obiectum, subiectum ego osnovnie ponyatiya* / V. S. Lazarev, B. P. Martirosyan. / *Paedagogia.* – 2016. – №4. - *Pedicabo ego vos.*16.
3. Pozdnyak L.V. *Upravlenie doshkolnim obrazovaniem: Ucheb.pasobie dlya placerat. pedvuzov.* - 2-e izd., stereotype. / L. V. Pozdnyak, N. Quid? Lyatshenko. - *Quid?: Izd. Centr "Academia",* 2017. - 432 s.
4. Barbalin M P. *Methodologicheskaya koncepciya innovacionnogo razvitiya obrazovatel'nyh ratio. Philosophia obrazovaniya.* 2011; 1 (34): 85 – 94.
5. Arutyunav V., Strekova L., Cyganov S. *Innovacii ego sistema korporativnogo obrazovaniya: vklad universitetov. Vysshee obrazovanie v Rossii.* 2005; 1: 29-39.
6. Lapin N I. *Theoria ego Praktika innovatiki: uchebnoe posobie dlya vuzov.* 2-e izd. - Moscow: Logos, 2010.